

ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ
η ιστορία
της χαμένης κόρης

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Η ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΗΣ | ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΔΟΤΣΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΚΟΡΗΣ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 391

Έλενα Φερράντε, *Η ιστορία της χαμένης κόρης*

Elena Ferrante, *Storia della bambina perduta*

Μετάφραση: Δήμητρα Δότση

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Γιώργος Κασαπίδης

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φιλμ-μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Edizioni e/o, 2014

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2016

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις Edizioni e/o, Ρώμη, 2014

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2017

Κ.Ε.Τ. Α676 Κ.Ε.Π. 665/17

ISBN 978-960-16-7300-4

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

Η ιστορία της χαμένης κόρης

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ιταλικά

ΔΗΜΗΤΡΑ ΔΟΤΣΗ

Η ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Η οικογένεια Τσερούλλο (η οικογένεια του τσαγκάρη):

Φερνάντο Τσερούλλο, τσαγκάρης, πατέρας της Λίλας.

Νούντσια Τσερούλλο, μητέρα της Λίλας.

Ραφαέλλα Τσερούλλο, γνωστή ως Λίνα ή Λίλα. Γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1944. Είναι εξήντα έξι ετών, όταν εξαφανίζεται από τη Νάπολη χωρίς να αφήσει πίσω της ίχνη. Παντρεύεται πολύ νέα τον Στέφανο Καρράτσι, αλλά στη διάρκεια των διακοπών της στην Ίσκια ερωτεύεται τον Νίνο Σαρρατόρε, για τον οποίο εγκαταλείπει τον σύζυγό της. Μετά το ναυάγιο της συμβίωσης με τον Νίνο και τη γέννηση του γιου της Τζεννάρo, του επονομαζόμενου και Ρίνο, η Λίλα εγκαταλείπει οριστικά τον Στέφανο, όταν ανακαλύπτει ότι ο άντρας της περιμένει παιδί από την Άντα Καππούτσο. Μετακομίζει μαζί με τον Έντσο Σκάννο στο Σαν Τζοβάννι α Τεντούτσο, ώσπου ύστερα από μερικά χρόνια επιστρέφει στην παλιά της γειτονιά μαζί με τον Έντσο και τον Τζεννάρo.

Ρίνο Τσερούλλο, μεγάλος αδερφός της Λίλας, τσαγκάρης κι αυτός.

Είναι παντρεμένος με την αδερφή του Στέφανο, Πινούτσα Καρράτσι, με την οποία αποκτά δύο παιδιά. Ο γιος της Λίλας θα πάρει το όνομά του, Ρίνο.

Άλλα παιδιά.

Η οικογένεια Γκρέκο (η οικογένεια του θυρωρού):

Έλενα Γκρέκο, η επονομαζόμενη *Λευούτσα* ή *Λευού*. Γεννημένη τον Αύγουστο του 1944, είναι η συγγραφέας αυτής της μακροσκελούς ιστορίας που διαβάζουμε. Μετά το δημοτικό, η Έλενα συνεχίζει τις σπουδές της με ολοένα και μεγαλύτερη επιτυχία, ώσπου αποφοιτά από το Πανεπιστήμιο της Πίζας. Εκεί γνωρίζει τον Πιέτρο Αϊρότα, τον οποίο θα παντρευτεί ύστερα από μερικά χρόνια και θα μετακομίσει στη Φλωρεντία. Μαζί αποκτούν δύο κόρες, την Αντέλε ή αλλιώς Ντέντε και την Έλσα. Η Έλενα όμως, απογοητευμένη από τον γάμο της, εγκαταλείπει τα παιδιά της και τον Πιέτρο, όταν δημιουργεί σχέση με τον Νίνο Σαρρατόρε, τον παιδικό της έρωτα.

Πέππε, *Τζάννι* και *Ελίτζα*, τα μικρότερα αδέρφια της Έλενας. Η Ελίτζα, παρά τις ενστάσεις της Έλενας, συζεί με τον Μαρτσέλλο Σολάρα.

Ο πατέρας, θυρωρός στο δημαρχείο.

Η μητέρα, νοικοκυρά.

Η οικογένεια Καρράτσι (η οικογένεια του δον Ακίλλε):

Δον Ακίλλε Καρράτσι, μαυραγορίτης, τοκογλύφος. Δολοφονήθηκε. *Μαρία Καρράτσι*, σύζυγος του δον Ακίλλε, μητέρα του Στέφανο, της Πινούτσα και του Αλφόνσο. Η κόρη που απέκτησε ο Στέφανο και η Άντα Καππούτσο παίρνει το όνομά της.

Στέφανο Καρράτσι, γιος του μακαρίτη δον Ακίλλε, έμπορος και πρώην σύζυγος της Λίλας. Ανικανοποίητος από τον θυελλώδη γάμο του με τη Λίλα, συνάπτει σχέση με την Άντα Καππούτσο, με την οποία στη συνέχεια συζεί. Είναι πατέρας του Τζεννάρο, τον οποίο απέκτησε με τη Λίλα, και της Μαρίας, που γεννήθηκε από τη σχέση του με την Άντα.

Πινούτσα, κόρη του δον Ακίλλε. Παντρεύεται τον αδερφό της Λίλας, τον Ρίνο, με τον οποίο αποκτά δύο παιδιά.

Αλφόνσο, γιος του δον Ακίλλε. Πείθεται να παντρευτεί τη Μαρίτζα Σαρρατόρε, αφού έμειναν για χρόνια αρραβωνιασμένοι.

Η οικογένεια Πελούζο (η οικογένεια του μαραγκού):

Αλφρέντο Πελούζο, μαραγκός, Κομμουνιστής. Πέθανε στη φυλακή. *Τζουζεππίνα Πελούζο*, αφοσιωμένη σύζυγος του Αλφρέντο. Μετά τον θάνατο του συζύγου της αυτοκτονεί.

Πασκουάλε Πελούζο, πρωτότοκος γιος του Αλφρέντο και της Τζουζεππίνα, οικοδόμος, στρατευμένος κομμουνιστής.

Καρμέλα Πελούζο, επονομαζόμενη και Κάρμεν. Αδερφή του Πασκουάλε, ήταν για καιρό αρραβωνιασμένη με τον Έντσο Σκάννο. Στη συνέχεια παντρεύεται τον ιδιοκτήτη του βενζινάδικου στον κεντρικό δρόμο, με τον οποίο αποκτά δύο παιδιά.

Άλλα παιδιά.

Η οικογένεια Καππούτσο (η οικογένεια της τρελής χήρας):

Μελίνα, χήρα, συγγενής της Νούντσια Τσερούλλο. Σχεδόν έχασε τα λογικά της μετά το τέλος της σχέσης της με τον Ντονάτο Σαρρατόρε, του οποίου υπήρξε ερωμένη.

Ο σύζυγος της Μελίνας, πέθανε κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. *Άντα Καππούτσο*, κόρη της Μελίνας. Είχε μακροχρόνιο δεσμό με τον Πασκουάλε Πελούζο και στη συνέχεια γίνεται ερωμένη του Στέφανο Καρράτσι, με τον οποίο συζεί. Από τη σχέση τους γεννιέται ένα κοριτσάκι, η Μαρία.

Αντόνιο Καππούτσο, αδερφός της Άντας, μηχανικός αυτοκινήτων.

Είχε δεσμό με την Έλενα.

Άλλα παιδιά.

Η οικογένεια Σαρρατόρε (η οικογένεια του σιδηροδρομικού υπαλλήλου-ποιητή):

Ντονάτο Σαρρατόρε, μεγάλος γυναικάς, υπήρξε εραστής της Μελίνας Καππούτσο. Η Έλενα, έρμαιο του πόνου της λόγω της σχέσης του Νίνο με τη Λίλα, του δόθηκε πολύ νέα σε μια παραλία της Ίσκια.

Λίντια Σαρρατόρε, σύζυγος του Ντονάτο.

Νίνο Σαρρατόρε, πρωτότοκος γιος του Ντονάτο και της Λίντιας.

Είναι παντρεμένος με την Ελεονόρα, με την οποία απέκτησε έναν

γιο, τον Αλμπερτίνο. Έχει δεσμό με την Έλενα, παντρεμένη κι αυτή και μητέρα δύο κοριτσιών.

Μαρίζα Σαρρατόρε, αδερφή του Νίνο. Είναι παντρεμένη με τον Αλφόνσο Καρράτσι. Γίνεται ερωμένη του Μικέλε Σολάρα, με τον οποίο αποκτά δύο παιδιά.

Πίνο, Κλέλια και Τσίρο Σαρρατόρε, τα μικρότερα παιδιά του Ντονάτο και της Λίντιας.

Η οικογένεια Σκάννο (η οικογένεια του μανάβη):

Νικόλα Σκάννο, μανάβης, πέθανε από πνευμονία.

Ασσούντα Σκάννο, σύζυγος του Νικόλα, πέθανε από καρκίνο.

Έντσο Σκάννο, γιος του Νικόλα και της Ασσούντα. Ήταν για χρόνια αρραβωνιασμένος με την Κάρμεν Πελούζο. Όταν η Λίλα αποφασίζει να εγκαταλείψει οριστικά τον Στέφανο, αναλαμβάνει εκείνη και τον γιο της Τζεννάρο και πηγαίνουν να ζήσουν όλοι μαζί στο Σαν Τζοβάννι α Τεντούτσο.

Άλλα παιδιά.

Η οικογένεια Σολάρα (η οικογένεια του ιδιοκτήτη του ομώνυμου καφέ-ζαχαροπλαστείου):

Σίλβιο Σολάρα, ιδιοκτήτης του καφέ-ζαχαροπλαστείου.

Μανουέλα Σολάρα, σύζυγος του Σίλβιο, τοκογλύφος. Ηλικιωμένη πια, δολοφονείται μπροστά στην πόρτα του σπιτιού της.

Μαρτσέλλο και Μικέλε Σολάρα, γιοι του Σίλβιο και της Μανουέλας. Αφού τον απέριψε σε νεαρή ηλικία η Λίλα, ο *Μαρτσέλλο* ύστερα από πολλά χρόνια πηγαίνει να συζητήσει με την Ελίζα, τη μικρή αδερφή της Έλενας.

Ο *Μικέλε*, παντρεμένος με την Τζιλιλόλα, την κόρη του ζαχαροπλάστη με την οποία έχει αποκτήσει δύο παιδιά, έχει ερωμένη τη *Μαρίζα Σαρρατόρε*, με την οποία αποκτά άλλα δύο παιδιά. Ωστόσο, τον στοιχειώνει ακόμη η Λίλα.

Η οικογένεια Σπανιουόλο (η οικογένεια του ζαχαροπλάστη):

Ο κύριος Σπανιουόλο, ζαχαροπλάστης στο καφέ-ζαχαροπλαστείο Σολάρα.

Ρόζα Σπανιουόλο, σύζυγος του ζαχαροπλάστη.

Τζιλιόλα Σπανιουόλο, κόρη του ζαχαροπλάστη, σύζυγος του Μικέ-λε Σολάρα και μητέρα δύο παιδιών του.

Άλλα παιδιά.

Η οικογένεια Αϊρότα:

Γκουίντο Αϊρότα, καθηγητής Ελληνικής Λογοτεχνίας.

Αντέλε, η σύζυγός του.

Μαριαρόζα Αϊρότα, πρωτότοκη κόρη, καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης στο Μιλάνο.

Πιέτρο Αϊρότα, νεότερος πανεπιστημιακός καθηγητής. Σύζυγος της Έλενας και πατέρας της Ντέντε και της Έλσας.

Οι εκπαιδευτικοί:

Φερράρο, δάσκαλος και βιβλιοθηκάριος.

Ολιβιέρο, δασκάλα.

Τζεράτσε, καθηγητής λυκείου.

Γκαλιάνι, καθηγήτρια λυκείου.

Άλλα πρόσωπα:

Τζίνο, ο γιος του φαρμακοποιού και το πρώτο αγόρι της Έλενας.

Αρχηγός της φασιστικής οργάνωσης της γειτονιάς, δολοφονείται στην ενέδρα που στήνουν μπροστά από το φαρμακείο του.

Νέλλα Ινκάρντο, ξαδέρφη της δασκάλας Ολιβιέρο.

Αρμάντο, γιατρός, γιος της καθηγήτριας Γκαλιάνι. Είναι παντρεμένος με την Ιζαμπέλλα, με την οποία έχει αποκτήσει έναν γιο, τον Μάρκο.

Νάντια, φοιτήτρια, κόρη της καθηγήτριας Γκαλιάνι και πρώην κορίτσι του Νίνο. Στη διάρκεια της πολιτικής της στράτευσης συνδέεται αισθηματικά με τον Πασκουάλε Πελούζο.

Μπρούνο Σοκκάβο, φίλος του Νίνο Σαρρατόρε και κληρονόμος της αλλαντοποιίας της οικογένειάς του. Δολοφονείται μέσα στο ίδιο του το εργοστάσιο.

Φράνκο Μάρι, το αγόρι της Έλενας τα πρώτα χρόνια του πανεπιστημίου, πολιτικός ακτιβιστής. Έχασε το μάτι του έπειτα από φασιστική ενέδρα.

Σίλβια, φοιτήτρια και πολιτική ακτιβίστρια. Έχει έναν γιο, τον Μίρκο, καρπό της σύντομης σχέσης της με τον Νίνο Σαρρατόρε.

Ω Ρ Ι Μ Ο Τ Η Τ Α

Η ιστορία της χαμένης κόρης

ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ του 1976 μέχρι και το 1979, όταν επέστρεψα στη Νάπολη για να μείνω πλέον μόνιμα εκεί, απέφευγα να επανασυνδεθώ σε σταθερή βάση με τη Λίλα. Δεν ήταν όμως εύκολο. Εκείνη σχεδόν αμέσως προσπάθησε να μπει διά της βίας στη ζωή μου κι εγώ την αγνόησα, την ανέχτηκα, την υπέμεινα. Μολονότι συμπεριφερόταν λες και δεν ήθελε τίποτε άλλο πέρα από το να στέκεται στο πλευρό μου σε μια δύσκολη στιγμή, δεν μπορούσα να ξεχάσω την περιφρόνηση με την οποία με είχε αντιμετωπίσει.

Σήμερα, νομίζω πως αν αυτό που με είχε πληγώσει τότε ήταν μόνο η προσβολή της –Είσαι ηλίθια, μου είχε φωνάξει από το τηλέφωνο όταν της είχα πει για τον Νίνο, και δεν είχε τύχει ποτέ μα ποτέ ξανά να μου μιλήσει έτσι–, θα το ξεπερνούσα πολύ εύκολα. Στην πραγματικότητα, αυτό που με πείραζε περισσότερο κι από έναν τέτοιο χαρακτηρισμό ήταν η αναφορά της στην Ντέντε και στην Έλσα. Σκέψου τι κακό κάνεις στις κόρες σου, με είχε προειδοποιήσει, κι εκείνη τη στιγμή δεν της έδωσα σημασία. Μόνο που τα λόγια αυτά με τον καιρό άρχισαν να αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία κι επέστρεφαν συχνά στο μυαλό μου. Η Λίλα δεν είχε δείξει ποτέ το παραμικρό ενδιαφέρον για την Ντέντε και την Έλσα, καλά καλά δε θυμόταν τα ονόματά τους. Όσες φορές πήγαι-

να να της πω κάποια έξυπνη ατάκα τους, εκείνη με σταματούσε κι άλλαζε κουβέντα. Κι όταν τις είδε πρώτη φορά στο σπίτι του Μαρτσέλλο Σολάρα, αρκέστηκε να τις κοιτάξει αφηρημένα και να πει κάνα δυο γενικολογίες, ούτε καν που πρόσεξε πόσο όμορφα ρούχα φορούσαν, τι ωραία που ήταν χτενισμένες, την ευφράδεια που είχαν, πόσο ικανές ήταν και οι δύο, αν και μικρές ακόμα. Κι όμως εγώ τις είχα γεννήσει, εγώ τις είχα μεγαλώσει, ήταν κομμάτι του εαυτού μου, της παντοτινής της φίλης: θα έπρεπε να αφήσει χώρο –όχι απαραίτητα από αγάπη αλλά τουλάχιστον από ευγένεια– στη μητρική μου περηφάνια. Εκείνη όμως δεν υιοθέτησε ούτε καν ένα ψήγμα καλοπροαίρετης ειρωνείας: το μόνο που έδειξε ήταν αδιαφορία και τίποτε άλλο. Μονάχα τώρα –σίγουρα από ζήλια επειδή ήμουν με τον Νίνο– θυμήθηκε τα παιδιά και ήθελε να μου προσάψει ότι ήμουν χείριστη μητέρα και ότι μόνο και μόνο για να 'μαι εγώ ευτυχισμένη, προκαλούσα τη δική τους δυστυχία. Όποτε τα σκεφτόμουν όλα αυτά, θύμωνα. Μήπως η Λίλα είχε ανησυχήσει για τον Τζεννάρο, όταν παράτησε τον Στέφανο, όταν άφησε το παιδί στη γειτόνισσά της επειδή δούλευε στο εργοστάσιο, όταν το έστειλε σ' εμένα λες και ήθελε να το ξεφορτωθεί; Αχ, μπορεί να είχα κάνει τα λάθη μου, όμως δε χωρούσε αμφιβολία πως ήμουν πιο μητέρα από κείνη.

2

Εκείνα τα χρόνια, τέτοιες σκέψεις ήταν πλέον στην ημερήσια διάταξη. Λες και η Λίλα –η οποία τελικά το μόνο που είχε πει για την Ντέντε και την Έλσα ήταν αυτή η δόλια φράση– είχε γίνει ο δικηγόρος που υπερασπιζόταν τις ανάγκες τους ως κόρες, κι εγώ ένιωθα αναγκασμένη να της αποδεικνύω ότι είχε άδικο, κάθε φορά που τις παραμελούσα για να αφοσιωθώ

στον εαυτό μου. Ήταν όμως μια φωνή γεννημένη μέσα από τη δυσθυμία, δεν έχω ιδέα τι στ' αλήθεια σκεφτόταν για τη συμπεριφορά μου. Η μόνη που μπορούσε να το πει ήταν εκείνη, αν πράγματι κατάφερε να μπει σ' αυτή τη μακριά αλυσίδα των λέξεων για να αλλάξει το κείμενό μου, για να εισαγάγει τεχνηέντως τους κρίκους που έλειπαν, για να αφαιρέσει άλλους αδιόρατα, για να αφηγηθεί για μένα περισσότερα απ' όσα θέλω να πω εγώ, περισσότερα απ' όσα μπορώ να πω εγώ. Εύχομαι να έχει παρεισφρήσει εδώ μέσα, το ευχόμουν από τότε που άρχισα να γράφω την ιστορία μας, πρέπει όμως να φτάσω στο τέλος για να μπορέσω να επαληθεύσω όλες αυτές τις σελίδες. Αν το δοκίμαζα τώρα, σίγουρα θα κολλούσα. Γράφω εδώ και πολύ καιρό κι έχω κουραστεί, μου είναι όλο και πιο δύσκολο να κρατήσω το νήμα της αφήγησης μέσα στο χάος όλων ετούτων των χρόνων με τα μικρά και μεγάλα γεγονότα, τις διαφορετικές ψυχικές μας διαθέσεις. Κι αυτός είναι ο λόγος που είτε έχω την τάση να παραβλέπω τα δικά μου θέματα για να ασχοληθώ και πάλι με τη Λίλα και όλες τις περιπλοκότητες που κουβαλάει μαζί της, είτε, ακόμα χειρότερα, να παρασύρομαι από τα γεγονότα της ζωής μου μόνο και μόνο επειδή μπορώ να τα αποτυπώσω με μεγαλύτερη ευκολία. Οφείλω όμως να απελευθερωθώ από αυτό το δίλημμα. Δεν πρέπει να επιλέξω τον πρώτο δρόμο, γιατί αν αποφασίσω να κάνω στην άκρη, στο τέλος θα βρίσκω όλο και λιγότερα ίχνη της Λίλας εκεί, εφόσον η ίδια η φύση της σχέσης μας μου επιβάλλει να φτάνω σ' εκείνη περνώντας πρώτα από μένα. Κι από την άλλη, δεν πρέπει να πάρω ούτε τον δεύτερο. Αν πράγματι μιλούσα όλο και πιο διεξοδικά για τη δική μου εμπειρία, θα έκανα ακριβώς αυτό που σίγουρα θα επιδίωκε κι εκείνη. Άντε –θα μου έλεγε–, πες μας για τη ζωή σου, ποιος νοιάζεται για τη δική μου, ομολόγησε πως ούτε κι εσένα σε νοιάζει. Και θα κατέληγε: Εγώ δεν είμαι παρά μια μου-

ντζούρα πάνω σε μία άλλη μουντζούρα, δεν έχω καμία θέση στα βιβλία σου· άσε με καλύτερα, Λενού, ποιος ο λόγος να μιλήσεις για κάτι που πρέπει να σβηστεί;

Τι να κάνω λοιπόν; Να της δώσω για μία ακόμα φορά δικιο; Να δεχτώ ότι ενηλικίωση σημαίνει να πάψεις πια να αυτοπροβάλλεσαι, να μαθαίνεις πώς να κρύβεσαι μέχρι να χαθείς διά παντός; Να παραδεχτώ πως όσο περνάνε τα χρόνια, τόσο λιγότερα ξέρω για τη Λίλα;

Ετούτο το πρωί προσπαθώ να δαμάσω την κούρασή μου και ξανακάθομαι στο γραφείο μου. Τώρα που κοντεύω να φτάσω στο πιο επώδυνο σημείο της ιστορίας μας, θέλω να βρω μέσα από αυτές τις σελίδες μια ισορροπία ανάμεσα σ' εμένα και σ' εκείνη, μια ισορροπία που στη ζωή δεν κατάφερα να βρω ούτε ανάμεσα στον εαυτό μου και σ' εμένα.

3

Από κείνες τις ημέρες στο Μονπελλιέ θυμάμαι τα πάντα εκτός από την πόλη· λες και δεν την είδα ποτέ. Έξω από το ξενοδοχείο, έξω από τη μεγαλοπρεπή αίθουσα τελετών όπου γινόταν το ακαδημαϊκό συνέδριο στο οποίο συμμετείχε ο Νίνο, σήμερα βλέπω μόνο ένα ανεμοδαρμένο φθινόπωρο κι έναν γαλάζιο συννεφιασμένο ουρανό. Κι όμως, το τοπωνύμιο αυτό, Μονπελλιέ, για διάφορους λόγους έχει εντυπωθεί στη μνήμη μου σαν ένα σύμβολο απόδρασης. Μια φορά ακόμα είχα ταξιδέψει εκτός Ιταλίας, στο Παρίσι, με τον Φράνκο κι ένιωθα να ηλεκτρίζομαι από την ίδια μου την τόλμη. Όμως τότε είχα την αίσθηση ότι ο κόσμος μου ήταν και θα παρέμενε για πάντα η γειτονιά μου, η Νάπολη, κι όλα τα άλλα ήταν μια σύντομη εκδρομή μέσα σε μια ξεχωριστή ατμόσφαιρα όπου μπορούσα να φανταστώ τον εαυτό μου όπως εκ των πραγ-

μάτων δε θα ένιωθα ποτέ άλλοτε στη ζωή μου. Το Μονπελλιέ όμως, το οποίο ήταν πολύ λιγότερο συναρπαστικό από το Παρίσι, μου έδινε την εντύπωση ότι τα σύνορά μου είχαν πια γκρεμιστεί κι εγώ διευρυνόμουν. Το απλό γεγονός ότι βρισκόμουν σ' εκείνο τον τόπο για μένα ήταν η απόδειξη ότι η γειτονιά μου, η Νάπολη, η Πίζα, η Φλωρεντία, το Μιλάνο, η ίδια η Ιταλία δεν ήταν παρά μικρά θραύσματα του κόσμου, κι εγώ καλά θα έκανα να μην αρκούμαι μόνο σ' αυτά. Στο Μονπελλιέ συνειδητοποίησα τη στενότητα του βλέμματός μου, της γλώσσας με την οποία εκφραζόμουν, με την οποία έγραφα. Στο Μονπελλιέ ήμουν σίγουρη πλέον πόσο στενάχωρο είναι στα τριάντα δύο σου να είσαι σύζυγος και μητέρα. Κι όλες εκείνες τις μέρες που ξεχείλιζαν από αγάπη, ένιωσα για πρώτη φορά απελευθερωμένη από τα δεσμά που με είχαν τυλίξει όλα αυτά τα χρόνια, τα δεσμά της καταγωγής μου, τα δεσμά που είχα πλάσει μόνη μου με τις επιτυχημένες μου σπουδές, τα δεσμά που είχαν γεννήσει οι επιλογές της ζωής μου και κυρίως του γάμου μου. Εκεί κατάλαβα γιατί είχα εκστασιαστεί κάποτε βλέποντας το πρώτο μου βιβλίο μεταφρασμένο σε άλλες γλώσσες, κι ύστερα απογοητεύτηκα ανακαλύπτοντας ότι οι εκτός Ιταλίας αναγνώστες μου ήταν ελάχιστοι. Ήταν εκπληκτικό να διασχίζεις σύνορα, να αφήνεις πίσω σου άλλους πολιτισμούς, να ανακαλύπτεις πόσο εφήμερα είναι όσα θεωρούσες οριστικά και αμετάκλητα. Το γεγονός ότι η Λίλα δεν είχε φύγει ποτέ από τη Νάπολη, ότι φοβόταν ακόμα και το Σαν Τζοβάννι α Τεντούτσο, αν στο παρελθόν το θεωρούσα μία αμφίβολη επιλογή την οποία εκείνη κατά το συνήθειό της τη μετουσίωνε σε πλεονέκτημα, τώρα πλέον για μένα δεν ήταν τίποτε άλλο πέρα από ένα σημάδι της πνευματικής της στενότητας. Αντέδρασα όπως όταν αντιδρούμε απέναντι σε όποιον μας προσβάλλει, αντιγυρίζοντάς του τον τρόπο που χρησιμοποίησε για να μας θίξει. Έκανες

λάθος για μένα; Όχι, αγαπητή μου, εγώ έκανα λάθος για σένα. Μια ζωή θα κάθεται να χαζεύεις τα φορτηγά που περνάνε απ' τον κεντρικό δρόμο.

Οι μέρες κύλησαν σαν νερό. Οι διοργανωτές του συνεδρίου είχαν κλείσει από καιρό ένα μονόκλινο δωμάτιο για τον Νίνο, αλλά επειδή αποφάσισα τελευταία στιγμή να πάω μαζί του, δεν υπήρχε τρόπος να το κάνουν δίκλινο. Έτσι, λοιπόν, είχαμε ξεχωριστά δωμάτια, όμως κάθε βράδυ έκανα το μπάνιο μου, ετοιμαζόμουν για τη νύχτα και μετά, καρδιοχτυπώντας, πήγαινα στο δωμάτιό του. Κοιμόμασταν μαζί, κολλητά ο ένας με τον άλλο, λες και φοβόμασταν πως κάποια ενάντια δύναμη θα μας χώριζε στον ύπνο μας. Το πρωί μάς έφεραν το πρωινό στο κρεβάτι, απολαμβάναμε αυτή την πολυτέλεια που μόνο στον κινηματογράφο είχα δει, γελούσαμε πολύ, ήμασταν ευτυχισμένοι. Την ημέρα τον συνόδευα στη μεγάλη αίθουσα του συνεδρίου και παρότι οι ομιλητές διάβαζαν σελίδες επί σελίδων με ύφος βαριεστημένο, το γεγονός ότι βρισκόμουν πλάι του με ενθουσίαζε, καθόμουν δίπλα του χωρίς να τον ενοχλώ. Ο Νίνο παρακολουθούσε με μεγάλη προσοχή τις ομιλίες, κρατούσε σημειώσεις και κάθε τόσο μου ψιθύριζε στο αυτί ειρωνικά σχόλια και ερωτικά λόγια. Στο γεύμα και στο βραδινό συγχρωτιζόμασταν με ακαδημαϊκούς από κάθε γωνιά της Γης, ξένα ονόματα, ξένες γλώσσες. Οι πιο διάσημοι ομιλητές είχαν ένα τραπέζι αποκλειστικά για κείνους· εμείς καθόμασταν με μια μεγάλη παρέα πιο νεαρών επιστημόνων. Αυτό που μου έκανε εντύπωση ήταν η κινητικότητα του Νίνο, τόσο κατά τη διάρκεια των εργασιών όσο και στο εστιατόριο. Πόσο διαφορετικός ήταν από τον φοιτητή που υπήρξε κάποτε, ακόμη κι από τον νεαρό που με είχε υπερασπιστεί στο βιβλιοπωλείο του Μιλάνου, πριν από σχεδόν δέκα χρόνια. Είχε αφήσει κατά μέρος τους εχθρικούς του τόνους, ξεπερνούσε με διακριτικότητα τους ακαδημαϊκούς

φραγμούς, σύναπτε σχέσεις με σοβαρό ύφος και συνάμα γοητευτικό. Άλλοτε στα αγγλικά (άψογα), άλλοτε στα γαλλικά (καλά), ήταν ένας εξαιρετικός συνομιλητής που επιδείκνυε την παλιά του λατρεία για τους αριθμούς και την αποδοτικότητα. Εγώ καμάρωνα που ήταν συμπαθής σε όλους. Μέσα σε λίγες ώρες τούς είχε κατακτήσει όλους, κι άλλοτε τον τραβούσαν από δω κι άλλοτε από κει.

Μονάχα μια στιγμή άλλαξε άρδην η συμπεριφορά του· ήταν το βράδυ πριν από την ομιλία του στο συνέδριο. Έγινε απρόσιτος κι απότομος, έμοιαζε έρμαιο του άγχους του. Βάλθηκε να κατακρίνει το κείμενο που είχε ετοιμάσει, έλεγε και ξανάλεγε ότι δεν είχε τη δική μου άνεση στο γράψιμο, εκνευρίστηκε επειδή δεν είχε χρόνο να το δουλέψει καλά. Ένιωσα τύψεις –άραγε έφταιγε η περίπλοκη ιστορία μας που του αποσπούσε την προσοχή;– και προσπάθησα να επανορθώσω αγκαλιάζοντάς τον, φιλώντας τον, προσπαθώντας να τον πείσω να μου διαβάσει το κείμενό του. Μου το διάβασε κι εγώ συγκινήθηκα με το ύφος του, έμοιαζε με τρομαγμένο μαθητούδι. Η ομιλία του δε μου φάνηκε λιγότερο ανιαρή από εκείνες που είχα ακούσει στην αίθουσα τελετών, παρ’ όλα αυτά του έδωσα συγχαρητήρια κι έτσι ηρέμησε. Το επόμενο πρωί παρουσίασε την ομιλία του με μελετημένο οίστρο και χειροκροτήθηκε. Το βράδυ, ένας από τους διάσημους ακαδημαϊκούς, ένας Αμερικανός, τον κάλεσε να καθίσει δίπλα του. Εγώ έμεινα μόνη, αλλά δε με πείραξε. Όταν ήμουν με τον Νίνο, δε μιλούσα με κανέναν, ενώ τώρα που έλειπε, αναγκάστηκα να επιστρατεύσω τα σπαστά γαλλικά μου και να συνομιλήσω μ’ ένα ζευγάρι από το Παρίσι. Τους συμπάθησα, επειδή πολύ σύντομα ανακάλυψα ότι βίωναν παρόμοιες καταστάσεις με τη δική μας. Και οι δύο θεωρούσαν αποπνικτικό τον θεσμό της οικογένειας, και οι δύο είχαν αφήσει με πόνο πίσω τους συζύγους και παιδιά, και οι δύο έδειχναν ευτυχισμένοι. Εκεί-

νος, ο Ογκυστέν, ήταν γύρω στα πενήντα, με κόκκινο πρόσωπο, γαλάζια ζωηρά μάτια, μεγάλο ξανθωπό μουστάκι. Εκείνη, η Κολόμπ, λίγο πάνω από τα τριάντα όπως κι εγώ, είχε πολύ κοντά μαύρα μαλλιά, μάτια και χείλη έντονα ζωγραφισμένα στο μικροκαμωμένο της πρόσωπο· είχε μια σαγηνευτική κομψότητα. Μιλούσα κυρίως με την Κολόμπ· είχε ένα εφτάχρονο αγοράκι.

«Η δικιά μου θα κλείσει τα εφτά σε μερικούς μήνες» είπα «αλλά φέτος πηγαίνει κιόλας στη δευτέρα, είναι άριστη μαθήτρια».

«Ο δικός μου είναι πολύ έξυπνος και με μεγάλη φαντασία».

«Πώς πήρε τον χωρισμό σας;»

«Καλά».

«Δεν υπέφερε καθόλου;»

«Τα παιδιά δεν έχουν τη δική μας αδιαλλαξία, είναι ελαστικά».

Επέμενε στην ελαστικότητα που απέδιδε στην παιδική ηλικία, είχα την αίσθηση ότι την καθησύχαζε. Πρόσθεσε: Στον κύκλο μας είναι αρκετά διαδεδομένο να χωρίζουν οι γονείς, τα παιδιά ξέρουν πως κάτι τέτοιο είναι πιθανόν. Όμως τη στιγμή που της εξηγούσα ότι εγώ δεν ήξερα άλλες χωρισμένες γυναίκες εκτός από μία φίλη μου, εκείνη άλλαξε ξαφνικά θέμα κι άρχισε να παραπονιέται για τον γιο της: Είναι έξυπνος αλλά αργός, αναφώνησε, στο σχολείο μου λένε ότι είναι αμελής. Μου έκανε μεγάλη εντύπωση που άρχισε να εκφράζεται χωρίς ίχνος τρυφερότητας, σχεδόν πικρόχολα, θαρρείς και ο γιος της φερόταν έτσι για να της κάνει πείσματα, κι αυτό μου δημιούργησε άγχος. Ο σύντροφός της που πρέπει να άκουσε την κουβέντα μας, παρενέβη και καμάρωνε για τους δυο γιους του, ο ένας δεκατεσσάρων κι ο άλλος δεκαοχτώ, αστειεύτηκε για το πόσο άρεσαν και οι δύο και στις νεαρές

και στις πιο ώριμες γυναίκες. Όταν ο Νίνο ξανακάθισε δίπλα μου, οι δύο άντρες –κυρίως ο Ογκυστέν– άρχισαν να κακολογούν τους περισσότερους ομιλητές. Η Κολόμπ μπήκε κι αυτή αμέσως στην κουβέντα, μάλλον προσποιητά χαρούμενη. Το κουτσομπολιό αυτό πολύ σύντομα δημιούργησε ένα δέσιμο μεταξύ μας, ο Ογκυστέν μιλούσε ακατάσχετα κι έπινε όλο το βράδυ, ενώ η σύντροφός του γελούσε, μόλις ο Νίνο κατάφερνε έστω να ανοίξει το στόμα του. Μας κάλεσαν να πάμε στο Παρίσι με το αυτοκίνητό τους.

Η συζήτηση περί παιδιών κι αυτή η πρόσκληση στην οποία δεν απαντήσαμε ούτε αρνητικά ούτε θετικά με επανέφεραν στην πραγματικότητα. Μέχρι εκείνη τη στιγμή η Ντέντε και η Έλσα μού έρχονταν διαρκώς στο μυαλό, όπως και ο Πιέτρο, όμως ήταν λες και αιωρούνταν σε ένα παράλληλο σύμπαν, ασάλευτοι γύρω από το τραπέζι της κουζίνας στη Φλωρεντία ή μπροστά από την τηλεόραση ή στα κρεβάτια τους. Άξαφνα, ο κόσμος μου και ο δικός τους επικοινωνούσαν πάλι. Συνειδητοποίησα ότι οι μέρες του Μονπελλιέ κόντευαν να τελειώσουν, ότι αναπόφευκτα ο Νίνο κι εγώ θα επιστρέφαμε στα σπίτια μας, ότι θα έπρεπε να αντιμετωπίσουμε τις αντίστοιχες συζυγικές μας κρίσεις, εγώ στη Φλωρεντία, εκείνος στη Νάπολη. Και ξαφνικά το σώμα των παιδιών μου επανασυνδέθηκε με το δικό μου: μια βίαιη επανένωση. Δεν είχα νέα τους εδώ και πέντε μέρες, κι αυτή η συνειδητοποίηση μου έφερε έντονη ναυτία, η νοσταλγία ήταν ανυπόφορη. Με κατέκλυσε φόβος όχι για το μέλλον γενικά, που έμοιαζε πλέον αναπόφευκτα κατελλημένο από τον Νίνο, αλλά για τις ώρες που θα ακολουθούσαν, για το αύριο, το μεθαύριο. Δεν μπόρεσα να αντισταθώ και παρότι ήταν σχεδόν μεσάνυχτα –τι σημασία έχει, είπα από μέσα μου, ο Πιέτρο είναι πάντα ξύπνιος–, επιχείρησα να τους τηλεφωνήσω.

Δυσκολεύτηκα αρκετά, αλλά στο τέλος έπιασα γραμμή.

Εμπρός, είπα. Εμπρός, επανέλαβα. Ήξερα ότι στην άλλη άκρη της γραμμής ήταν ο Πιέτρο, τον αποκάλεσα με το όνομά του: Πιέτρο, η Έλενα είμαι, πώς είναι τα κορίτσια; Κόπηκε η γραμμή. Περίμενα μερικά λεπτά κι ύστερα ζήτησα από το τηλεφωνικό κέντρο να ξανακαλέσουν. Ήμουν αποφασισμένη να επιμείνω όλη νύχτα, μόνο που αυτή τη φορά ο Πιέτρο μού απάντησε.

«Τι θες;»

«Πες μου για τα κορίτσια».

«Κοιμούνται».

«Το ξέρω. Τι κάνουν;»

«Τι σε νοιάζει εσένα;»

«Παιδιά μου είναι».

«Τις παράτησες, δε θέλουν πια να είναι παιδιά σου».

«Σου είπαν εσένα τέτοιο πράγμα;»

«Το είπαν στη μητέρα μου».

«Είπες στην Αντέλε να έρθει;»

«Ναι».

«Πες της ότι επιστρέφω σε λίγες μέρες».

«Όχι, μην έρθεις. Ούτε εγώ, ούτε τα κορίτσια, ούτε η μητέρα μου θέλουμε να σε ξαναδούμε».

4

Έβαλα τα κλάματα, ύστερα ηρέμησα και πήγα να βρω τον Νίνο. Ήθελα να του πω για το τηλεφώνημα, ήθελα να με παρηγορήσει. Τη στιγμή όμως που πήγα να χτυπήσω την πόρτα του, τον άκουσα να μιλάει με κάποιον. Δίστασα. Ήταν στο τηλέφωνο, δεν ήξερα τι έλεγε, ούτε και σε ποια γλώσσα μιλούσε, το πρώτο που σκέφτηκα όμως ήταν ότι απευθυνόταν στη γυναίκα του. Άραγε, το ίδιο έκανε κάθε βράδυ; Όταν δη-

λαδή εγώ πήγαινα στο δωμάτιό μου να ετοιμαστώ για τη νύχτα κι έμενε μόνος του, τηλεφωνούσε στην Ελεονόρα; Έφαχναν να βρουν κάποια λύση για να χωρίσουν χωρίς διενέξεις; Η μήπως σιγά σιγά συμφιλιώνονταν και μόλις θα τελείωνε η παρένθεση του Μονπελλιέ, εκείνη θα τον δεχόταν πίσω;

Αποφάσισα να χτυπήσω. Ο Νίνο σταμάτησε να μιλάει, σιωπή, ύστερα συνέχισε χαμηλώνοντας κι άλλο τον τόνο της φωνής του. Νευρίασα, ξαναχτύπησα, δεν έγινε τίποτα. Αναγκάστηκα να χτυπήσω την πόρτα και τρίτη φορά, και μάλιστα δυνατά για να έρθει να μου ανοίξει. Όταν μου άνοιξε, του επιτέθηκα αμέσως, τον κατηγορήσα ότι με έκρυβε από τη γυναίκα του, του φώναξα ότι είχα τηλεφωνήσει στον Πιέτρο, ότι ο άντρας μου δεν ήθελε να ξαναδώ τις κόρες μου, ότι εγώ ρισκάριζα όλη μου τη ζωή κι αυτός καθόταν κι έκανε γλύκες στην Ελεονόρα. Ήταν μία άσχημη νύχτα όλο καβγάδες, δυσκολευτήκαμε να τα ξαναβρούμε μεταξύ μας. Ο Νίνο έκανε τα πάντα για να με ηρεμήσει: γελούσε νευρικά, θύμωνε με τον Πιέτρο και με το πώς μου είχε μιλήσει, με φιλούσε, τον απωθούσα, μουρμούριζε ότι είμαι τρελή. Όσο όμως κι αν τον πίεζα, δεν παραδέχτηκε ποτέ ότι μιλούσε με τη γυναίκα του, μου ορκίστηκε μάλιστα στον γιο του ότι από την ημέρα που έφυγε από τη Νάπολη, δεν είχαν καμία επικοινωνία.

«Τότε με ποιον μιλούσες;»

«Μ' έναν συνάδελφο εδώ στο ξενοδοχείο».

«Μες στα μεσάνυχτα;»

«Μες στα μεσάνυχτα».

«Ψεύτη».

«Την αλήθεια σου λέω».

Αρνιόμουν πεισματικά να κάνουμε έρωτα, δεν μπορούσα, φοβόμουν πως δε με αγαπούσε πια. Έπειτα όμως ενέδωσα για να μη σκέφτομαι ότι όλα είχαν κιόλας τελειώσει.

Το επόμενο πρωί, για πρώτη φορά ύστερα από σχεδόν πέ-

ντε μέρες συμβίωσης, ξύπνησα κακοδιάθετη. Έπρεπε να φύγουμε, το συνέδριο όδευε προς το τέλος του. Όμως δεν ήθελα να είναι το Μονπελλιέ απλώς μια παρένθεση, φοβόμουν να επιστρέψω στο σπίτι μου, φοβόμουν ότι ο Νίνο θα επέστρεφε στο δικό του, φοβόμουν ότι θα έχανα για πάντα τις κόρες μου. Όταν ο Ογκυστέν και η Κολόμπ μάς πρότειναν ξανά να πάμε μαζί τους στο Παρίσι με το αυτοκίνητό τους και προσφέρθηκαν μάλιστα να μας φιλοξενήσουν, ευχόμουν πως κι αυτός δε θα ζητούσε τίποτε άλλο πέρα από μια ευκαιρία να παρατείνουμε τον χρόνο, να καθυστερήσουμε την επιστροφή μας. Μόνο που κούνησε το κεφάλι του και είπε: Αδύνατον, πρέπει να επιστρέψουμε στην Ιταλία, και μίλησε για αεροπλάνα, εισιτήρια, τρένα, χρήματα. Ήμουν αδύναμη, ένιωσα απογοήτευση και μνησικακία. Είχα δίκιο, σκέφτηκα, μου είπε ψέματα, δε χώρισε οριστικά από τη γυναίκα του. Της τηλεφωνούσε κάθε βράδυ, είχε δεσμευτεί ότι θα επέστρεφε σπίτι μετά το τέλος του συνεδρίου, δεν μπορούσε να καθυστερήσει ούτε μια δυο μέρες. Κι εγώ;

Θυμήθηκα τον εκδοτικό οίκο στη Ναντέρ και το αφήγημά μου σχετικά με την αντρική επιπόνηση της γυναίκας. Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα μιλήσει για μένα με κανέναν, ούτε καν με τον Νίνο. Ήμουν η χαμογελαστή μα σχεδόν βουβή γυναίκα που κοιμόταν με τον λαμπρό καθηγητή από τη Νάπολη, η γυναίκα που ήταν πάντα προσκολλημένη πάνω του, προσηλωμένη στις ανάγκες του, στις σκέψεις του. Αυτή τη φορά όμως είπα υποκριτικά χαρούμενη: Ο Νίνο είναι αυτός που πρέπει να γυρίσει, εγώ έχω μια δουλειά στη Ναντέρ· κοντεύει να κυκλοφορήσει –ή μπορεί να έχει κιόλας κυκλοφορήσει– μια δουλειά μου, κάτι μεταξύ δοκιμίου και αφηγήματος· μπορώ να έρθω μαζί σας και να πεταχτώ μέχρι τον εκδοτικό οίκο. Το ζευγάρι με κοίταξε λες και μόλις εκείνη τη στιγμή άρχισα να υπάρχω στ' αλήθεια και με ρώτησαν με τι ασχολούμαι. Τους εξήγησα

κι ύστερα, κουβέντα στην κουβέντα, έμαθα ότι η Κολόμπ γνώριζε καλά την κυρία που διαχειριζόταν αυτό τον μικρό μα, όπως ανακάλυψα εκείνη τη στιγμή, υψηλού κύρους εκδοτικό οίκο. Παρασύρθηκα, μίλησα ένθερμα –ίσως να το παράκανα κιόλας– για τη λογοτεχνική μου καριέρα. Δεν το έκανα όμως για τους δύο Γάλλους αλλά για τον Νίνο. Ήθελα να του υπενθυμίσω ότι είχα κι εγώ τη δική μου ζωή, γεμάτη ικανοποιήσεις, κι ότι αφού είχα τα κότσια να παρατήσω τις κόρες μου και τον Πιέτρο, μπορούσα κάλλιστα να αντέξω και χωρίς αυτόν, και όχι σε μία εβδομάδα ούτε σε δέκα μέρες: αμέσως.

Εκείνος καθόταν και με άκουγε, ύστερα είπε σοβαρός σοβαρός στην Κολόμπ και στον Ογκυστέν: Εντάξει, αν δε σας βάζουμε σε κόπο, θα μπορούσαμε να έρθουμε μαζί σας με το αμάξι. Όταν όμως μείναμε μόνοι, μου έκανε μια νευρική ως προς τους τόνους και παθιασμένη ως προς το περιεχόμενο κουβέντα, που εν ολίγοις έλεγε ότι έπρεπε να του έχω εμπιστοσύνη, πως παρότι η περίπτωση μας ήταν περίπλοκη, σίγουρα θα βρίσκαμε την άκρη, κι ότι για να γίνει αυτό, έπρεπε να επιστρέψουμε σπίτι μας, δεν μπορούσαμε να το σκάσουμε από το Μονπελιέ για το Παρίσι και μετά για ποιος ξέρει ποια άλλη πόλη, έπρεπε να αντιμετωπίσουμε τους συζύγους μας και να ξεκινήσουμε την κοινή μας ζωή. Άξαφνα, μου ακούστηκε όχι μόνο λογικός αλλά και ειλικρινής. Μπερδεύτηκα, τον αγκάλιασα, ψέλλισα εντάξει. Όπως και να είχε όμως, φύγαμε για το Παρίσι, ήθελα μόνο μερικές μέρες ακόμα.

5

Το ταξίδι ήταν μεγάλο, φυσούσε δυνατά, πού και πού έβρεχε. Το τοπίο είχε μια χλωμάδα μ' ένα επίχρισμα στο χρώμα της σκουριάς, όμως ανά διαστήματα ο ουρανός άνοιγε και τα

πάντα έδειχναν λαμπερά, ξεκινώντας από τη βροχή. Κρατούσα σφιχτά τον Νίνο όλη την ώρα, ενίοτε με έπαιρνε ο ύπνος στον ώμο του, άρχισα και πάλι να νιώθω όμορφα μακριά από τα σύνορά μου, το απολάμβανα. Μου άρεσε η ξένη γλώσσα που αντηχούσε μες στο αμάξι, μου άρεσε που πήγαινα να συναντήσω το βιβλίο που είχα γράψει στα ιταλικά και που όμως, χάρη στη Μαριαρόζα, έβλεπε για πρώτη φορά το φως σε μία άλλη γλώσσα. Τι υπέροχο γεγονός, πόσα εκπληκτικά πράγματα μου συνέβαιναν. Ένιωθα αυτό το βιβλιαράκι σαν μια πέτρα που την είχα εκσφενδονίσει εγώ η ίδια και τώρα είχε πάρει μία απρόβλεπτη τροχιά και μια ταχύτητα η οποία δεν μπορούσε να συγκριθεί μ' εκείνη που έπαιρναν οι πέτρες της Λίλας και οι δικές μου, όταν μικρές τις ρίχναμε στις συμμορίες των αγοριών.

Το ταξίδι όμως δεν ήταν διαρκώς ωραίο, κάποιες φορές ένιωθα να μαραζώνω. Κι ύστερα είχα την εντύπωση πως η χροιά της φωνής του Νίνο ήταν διαφορετική όταν μιλούσε στην Κολόμπ και διαφορετική όταν μιλούσε στον Ογκυστέν, για να μην πω ότι της άγγιζε πολύ συχνά τον ώμο με τα ακροδάχτυλά του. Σιγά σιγά η κακοδιαθεσία μου φούντωσε, έβλεπα ότι οι δυο τους γίνονταν όλο και πιο φιλικοί. Όταν φτάσαμε στο Παρίσι, έμοιαζαν δυο στενοί φίλοι, κουβέντιαζαν διαρκώς κι εκείνη γελούσε συχνά, φτιάχνοντας τα μαλλιά της με μία ανέμελη κίνηση.

Ο Ογκυστέν έμενε σ' ένα ωραίο διαμέρισμα στο Κανάλι Σαιν Μαρτέν· η Κολόμπ είχε μετακομίσει εκεί πριν από λίγο καιρό. Ακόμη κι όταν μας ετοίμασαν το δωμάτιό μας, δε μας άφησαν να πάμε για ύπνο. Είχα την αίσθηση ότι φοβούνταν να μείνουν μόνοι, οι κουβέντες τους δεν είχαν τελειωμό. Ήμουν κουρασμένη και νευρική, εγώ ήθελα να πάω στο Παρίσι και τώρα μου φαινόταν παράλογο που βρισκόμουν σ' εκείνο το σπίτι, ανάμεσα σε ξένους ανθρώπους, με τον Νίνο να μη μου

πολυδίνει σημασία, μακριά από τις κόρες μου. Μόλις μπήκαμε στο δωμάτιό μας, τον ρώτησα:

«Σ' αρέσει η Κολόμπ;».

«Συμπαθητική είναι».

«Σε ρώτησα αν σου αρέσει».

«Έχεις όρεξη για καβγάδες;»

«Όχι».

«Ε τότε βάλε το μυαλό σου να δουλέψει: πώς γίνεται να μου αρέσει η Κολόμπ, όταν αγαπώ εσένα;»

Τρόμαξα όταν το ύφος του γινόταν έστω και λίγο απότομο, φοβόμουν πως έπρεπε να συνειδητοποιήσω ότι κάτι δεν πήγαινε καλά μεταξύ μας. Είναι απλώς ευγενικός με όσους είναι εξίσου ευγενικοί μαζί μας, συλλογίστηκα κι έπεσα για ύπνο. Μόνο που κακοκοιμήθηκα. Κάποια στιγμή είχα την εντύπωση ότι ήμουν μόνη στο κρεβάτι, προσπάθησα να ξυπνήσω, όμως ξαναβυθίστηκα στον ύπνο. Συνήλθα ούτε κι εγώ ξέρω πόση ώρα αργότερα. Ο Νίνο στεκόταν όρθιος μες στο σκοτάδι ή τουλάχιστον έτσι νόμιζα. Κοιμήσου, είπε. Ξανακοιμήθηκα.

Την επόμενη μέρα οι οικοδεσπότες μας μας συνόδεψαν στη Ναντέρ. Ο Νίνο σε όλο το ταξίδι συνέχισε να αστειεύεται με την Κολόμπ και να της μιλάει με υπονοούμενα. Έκανα μεγάλη προσπάθεια να μη δίνω σημασία. Πώς ήταν δυνατόν να νομίζω ότι θα ζούσα μαζί του, όταν έπρεπε όλη την ώρα να τον παρακολουθώ; Όταν φτάσαμε στον προορισμό μας κι έγινε κοινωνικός και γοητευτικός και με τη φίλη της Μαριαρόζα, την εκδότρια, και τη συνέταιρό της – η μία γύρω στα σαράντα, η άλλη γύρω στα εξήντα, και οι δύο απείχαν πολύ από τη χαριτωμένη σύντροφο του Ογκυστέν – αναστέναξα ανακουφισμένη. Δεν υπάρχει κάτι πονηρό, συμπεράνα, το ίδιο κάνει με όλες τις γυναίκες. Και επιτέλους ένιωσα πάλι καλά.

Οι δύο γυναίκες με υποδέχτηκαν με χαρά, με ρώτησαν για τη Μαριαρόζα. Έμαθα ότι το βιβλίο μου κυκλοφορούσε edw

και λίγο καιρό και ότι είχαν γραφτεί κιόλας κάνα δυο κριτικές. Μου τις έδειξε η μεγαλύτερη· έδειχνε να εκπλήσσεται ακόμη και η ίδια από τα τόσο καλά λόγια που είχαν γραφτεί για μένα και το τόνισε ιδιαίτερα απευθυνόμενη στην Κολόμπ, στον Ογκυστέν και στον Νίνο. Διάβασα τα κείμενα, κάνα δυο αράδες από το καθένα. Τα υπέγραφαν γυναίκες –εγώ δεν τις είχα ακουστά, αλλά η Κολόμπ και οι δύο κυρίες ναι– και πράγματι επαινούσαν το βιβλίο χωρίς την παραμικρή επιφύλαξη. Κανονικά θα έπρεπε να χαίρομαι, μια μέρα νωρίτερα αναγκαζόμουν να λιβανίζω τον εαυτό μου και τώρα δε χρειαζόταν καν να μπω σ' αυτό τον κόπο. Πάντως, δεν μπορούσα να ενθουσιαστώ. Ήταν λες και, από τη στιγμή που αγαπούσα τον Νίνο και με αγαπούσε κι αυτός, η αγάπη ετούτη καθιστούσε οτιδήποτε καλό μού συνέβαινε και που θα μου συνέβαινε τίποτε άλλο πέρα από ένα ευχάριστο διάλειμμα. Έδειξα συγκρατημένη ικανοποίηση και συμφώνησα, εντελώς ανέκφραστη, με το προωθητικό πλάνο που μου ανακοίνωσαν οι εκδότριές μου. Πρέπει να μας ξανάρθετε σύντομα, αναφώνησε η μεγαλύτερη γυναίκα, ή τουλάχιστον αυτό θέλουμε να ελπίζουμε. Η πιο νέα πρόσθεσε: Η Μαριαρόζα μάς είπε για την κρίση στον γάμο σας, ελπίζουμε να βγείτε από αυτή την ιστορία όσο λιγότερο επώδυνα γίνεται.

Κάπως έτσι λοιπόν ανακάλυψα ότι η είδηση του χωρισμού μου με τον Πιέτρο δεν είχε φτάσει μόνο μέχρι την Αντέλε, αλλά είχε ταξιδέψει ως το Μιλάνο, μέχρι και τη Γαλλία ακόμα. Είπα μέσα μου: Θα πάρω ό,τι μου ανήκει και δε θα χρειαστεί να ζω με τον φόβο μην τυχόν χάσω τον Νίνο, δεν πρέπει να ανησυχώ για την Ντέντε και την Έλσα. Είμαι τυχερή, εκείνος θα μ' αγαπά για πάντα, οι κόρες μου είναι κόρες μου, όλα θα διορθωθούν.